

Kristianstads kommuns remissvar på betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

1. Övergripande synpunkter:

Överlag anser Kristianstads kommun att betänkandet har bra förslag inför en ny kommande lagstiftning om Livsmedelsberedskap.

Kristianstads kommun står bakom förslaget att Livsmedelsverket som sektorsansvarig myndighet ska leda arbetet med att samordna åtgärder inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Det är en bra instans i detta sammanhang med den kunskap de besitter.

Förslagen ställer höga krav på att samarbetet mellan det offentliga och det privata näringslivet fungerar. Vidare ställer det krav på att det privata näringslivet tar ansvar inför och vid kriser. Kommunen ställer sig frågande till om det idag finns tillräckliga incitament för de privata företagen att göra detta. Det bör säkerställas att de tar detta ansvar. Ansvaret för näringslivet behöver förtydligas i samtliga förslag. Detta gäller både krav på kontinuitetshandling och krav på att samordna sig med kommunen.

Kristianstads kommun står bakom förslaget att förslagen i utredningen inte utgår ifrån eller kommer att gälla under en begränsad tid. Det är viktigt att lägga grunden för en uthållighet i planeringen.

Vidare konstaterar Kristianstads kommun att utredningens förslag medför att stora krav ställs på kommunerna. Det gäller både samverkan, samordning, att genomföra analyser och kartläggning samt ansvara för distribution och lagerhållning. Kommunens bedömning är att samtliga förslag medför att konsekvensen för kommunerna blir ett kraftigt utökat arbetsområde. Detta i sin tur kräver resurser, tid och personal. Kristianstads kommun ifrågasätter om man till fullo från utredningens sida förstår dels hur olika kommuner ser ut, med vitt skilda förutsättningar och utgångspunkter och hur det i mindre kommuner blir en snudd på omöjlig uppgift att utföra dessa extra uppgifter enligt förslagen i utredningen. Även i en medelstor kommun kommer förslagen att innebära en stor extra arbetsbörda.

Vidare anses att kraven på Länsstyrelsen att samordna kommunerna samt ta ett övergripande ansvar på regional nivå behöver förtydligas.

2. Ekonomiska konsekvenser:

Stora resurser kommer att behövas både för den extra arbetsinsats som förslagen medför men även för att konkret bygga upp en livsmedelsberedskap i kommunen. Beroende på vilka tillvägagångssätt som planeras att användas kan kostnaderna variera. Väljer kommunen att ha ett eget livsmedelslager med egen transportdistribution då är vi i behov av resurser som ska finansiera uppbyggnaden av en ny verksamhet med allt från lokal, personal, livsmedel med lång hållbarhet, livsmedelslager, anpassade lastbilar eventuellt med kyl och frysförmåga. Väljer kommunen att samverka med andra

aktörer då är det viktigt att se över och skapa nya avtal som är anpassade utifrån krissituation samt upphandlade priser med en begränsning att priserna inte skjuter i höjden när det blir skarpt läge. Kristianstads kommun bedömer att finansieringsförslaget på 25 kr per invånare inte kommer täcka uppstartskostnader samt eventuella kostnadsökningar och resursbehov vid en skarp krissituation oavsett vilket tillvägagångsätt kommunen väljer att använda.

3. Synpunkter på Förslag i avsnitt 13.3.1 Analysera befolkningens behov:

Överlag anser Kristianstads kommun att Länsstyrelsens och Livsmedelsverkets ansvar för att samordna och underlätta samverkan i det omfattande arbete som förslagen i utredningen innebär bör förtydligas.

Enligt sida 191 ska kommunerna bedöma de lokala behoven. Kommunen anser att Länsstyrelsen bör ha en tydlig roll i att stötta och bedöma kring samarbeten regionalt. Det nämns att kommunerna ska lämna information till Länsstyrelsen när det efterfrågas, men inte så mycket kring samarbetet mellan kommuner.

På sida 205 står att Livsmedelsverket ska samordna arbetet men det nämns inte något om samarbetet mellan kommuner. Även här anser kommunen att det är viktigt att Länsstyrelsen får att tydligt utpekad ansvar att samordna arbetet mellan kommunerna.

Det kommer att innebära ett väldigt stort analysarbete i kommunen som blir svårt att få in i ordinarie arbete.

Kristianstads kommuns förslag är att istället för att lägga ett så stort ansvar på kommunerna tillse att Livsmedelsverket får ett utökat lokalt/regionalt ansvar. De bör som sektorsansvarig myndighet på livsmedelsområdet kunna ha en mer långtgående roll i att på lokal och regional nivå tillsammans med kommuner och länsstyrelser analysera behov, ansvara för distribution samt ta fram åtgärder.

Ett ytterligare förslag är att istället för att kommunerna själva ska analysera i varje enskild kommun vilka de lokala behoven är – stötta från nationellt/regionalt håll med en schablon för hur man skulle kunna räkna fram behoven i en liten/medelstor respektive stor kommun. Alternativt att respektive länsstyrelse tar fram en sådan för sitt geografiska område.

Det bör tydliggöras VEM kommunen ska planera för så att analysen av behoven blir likadan i alla kommuner. Annars riskerar man skapa olika förutsättningar i olika kommuner vilket inte är positivt.

4. Synpunkter på Förslag i avsnitt 13.3.2 Planera för distribution av livsmedel

Kristianstads kommun anser att förslaget är otydligt. Det bör förtydligas vem som ska transportera vad till vem och även hur man ser på ansvarsprincipen när det gäller detta förslag.

Kommunen ska samverka lokalt, ja, men kommunen önskar förtydligande när det gäller hur ska samverkan ske mellan livsmedelsproducenter och grossister och livsmedelsbutiker på regional och nationell nivå. Det bör förtydligas vem som tar det övergripande ansvaret för detta.

Detta förslag behöver förtydligas och utvecklas. Alltför stort ansvar läggs även här på kommunen att planera för distribution samtidigt som man menar att en ordinarie livsmedelsdistribution ska upprätthållas så långt som möjligt.

5. Synpunkter på Förslag i avsnitt 13.3.3 Vidta åtgärder vid allvarliga störningar

Kommunen anser att det bör förtydligas vad som menas med "nödvändiga livsmedel".

6. Synpunkter på Avsnitt – Tillgång ska säkerställas med upphandling

Det är bra att man lägger ansvaret på Jordbruksverket och Upphandlingsmyndigheten att ta fram krav och riktlinjer för upphandling.

Adda inköpscentral är en viktig aktör vid Upphandling av livsmedel i krisberedskap för offentliga myndigheter. Det finns ett ramavtal tillgängligt där inköp kan göras för nödvändiga livsmedel som bör nyttjas för detta ändamål.

Enligt utredningen har en vägledning för upphandling tagits fram, vilket är bra och kan utgöra ett stöd för hur krisberedskapsaspekter kan säkerställas vid upphandling av till samhällsviktig verksamhet.

Kristianstads kommun önskar förtydligande när det gäller frågan om lokaler och hantering av lagerhållning ska vara i kommunens egna regi eller om det behöver upphandlas. Här finns även utrymme för förtydligande när det gäller samverkan med statliga aktörer och regioner inom avgränsat geografiskt område.

Vid den nya livsmedelsupphandlingen 2025 kommer krav finnas med, kring agerande vid kriser, både vid vardag och vid höjd beredskap för våra livsmedelsleverantörer.

Kommunen menar att det är viktigt att säkerställa kritiska beroenden som krävs för en fungerande livsmedelsförsörjning, tex betalssystem för hantering av fakturering och beställning.

7. Synpunkter på Avsnitt - Förhållandet till annan lagstiftning

En bestämmelse om hur offentliga aktörers uppgifter i den nya lagen förhåller sig till annan lagstiftning ska införas. Detta är bra och kan komma bli ett viktigt avgörande vid en faktisk kris.

Det är också viktigt att utforma kraven så att marknaden klarar att leverera utifrån angivna förutsättningar.

Det är viktigt att också få med ansvariga för kommunikation (i kommunen) för spridning och utformande av information, både internt och till kommuninvånarna.

Det är även oerhört viktigt att få med näringslivsansvariga (i kommunen) för kontakter med företag och andra lokala aktörer (livsmedel, distribution, drivmedel, förbrukningsvaror mm).

8. Synpunkter kopplade till näringslivet

Kristianstads kommun ställer sig frågande till vem som ansvarar för att utse vissa butiker till så kallade beredskapsbutiker. Det krävs även ett förtydligande kopplat till frågan om konkurrens i detta förslag.

Ansvaret på livsmedelsbutiker behöver förtydligas. Ett förslag från kommunen är att utse en ansvarig i varje kommun för att samordna beredskapsarbetet mellan kommun och livsmedelsbutiker. Ju längre tid man kan hålla igång verksamheten i våra butiker desto bättre för kommunen.

Livsmedelsbutiker (detaljhandeln) omnämns i rapporten kopplat till att de bör vidta beredskapsåtgärder men Kristianstads kommun anser att det saknas förslag även mot grossister, vilka

är viktiga aktörer för offentliga verksamheter eftersom det är de som levererar de livsmedel som används i kommunens verksamheter.

Leveranser från livsmedelsleverantörer kan utebli pga. brist på drivmedel. Det krävs planering kring hur livsmedel kan distribueras vid allvarlig störning. Både internt och i samarbete med avtalsleverantörer. Det måste ställas krav på de privata aktörerna att ansvara för sin egen kontinuitetshantering i högre utsträckning.

Det är viktigt att fundera på kompetensförsörjning. Om det är svårt i vardagen, är det än svårare i kristider.

Det gäller särskilt för process – och automationstekniker inom livsmedelsbranschen, slaktare-styckare mm. Men även kopplat till yrken såsom chaufförer, maskintekniker osv.

Kommunen föreslår att Sverige arbetar med så kallade omställningsyrken, och att dessa bör kunna pekas ut i högre utsträckning.

Det är viktigt att arbeta med innovation och utveckling – Våga satsa på forskning och utveckling inom livsmedelssektorn, detta gör att vi står oss bättre i kommande kriser.

När det gäller beredskapslagring bör vi i Sverige ta efter exempel från andra länder, samt våga göra ett val kring ersättningsmodellen, gärna tillsammans med näringslivet.

Kristianstads kommun önskar förtydligande kring hur förslagen i utredningen kopplat till våra producenter kommer att påverkas av Styrel. Dvs vilken koppling görs mellan förslagen i utredningen och arbetet med Styrel?

9. Synpunkter kopplade till dricksvatten

”Det saknas också ekonomiska incitament att öka recirkulationen av restprodukter från reningsverk.” s.96. Hanteringen av avloppsslam och återföring av näringsämnen är en nationell möjlighet. Lagstiftning släpar och är komplicerad att ta ställning till när oavsett utfall får ena parten större konsekvenser (lantbrukare/VA-huvudmän i huvudsak). Behovet av styrning och förutsägbarhet i framtida krav på slamhantering är stort. Förutsägbarhet i framtida slamhantering kan också möjliggöra längre investeringar och forskningsvilja på området.

Dricksvatten likställs med livsmedel, men åtgärder för en stärkt dricksvattenförsörjning är inte del av uppdraget till utredningen. Dricksvatten som livsmedel kan inte hanteras på samma sätt som övriga livsmedel men behöver precis lika mycket stöd och styrning för att nå den resiliens som efterfrågas. Vatten kan inte lagerhållas på samma sätt, då krävs flexibla möjligheter till råvattenuttag och distribution/produktion. Detta skapar också förutsättningar för fortsatt konflikt om vattentillgång mellan lantbruk och dricksvattenproducenter. Stöd och styrning till länsstyrelser och kommuner i form av t.ex. lagstiftning behöver utvecklas för att öka effektiviteten i åtgärder som syftar till ökad beredskapsförmåga. Kortare handläggningstider, färre ”onödiga” ärenden som skickas in, lika utfall i ärenden i hela landet, förutsägbarhet i utfall när olika intressen står i konflikt med varandra, etc.

Kommuner kan behöva se över behov av finansiering av det som normalt sett bekostas av VA-kollektivet. I händelse av att betalssystem fallerar eller intäkter av andra anledningar uteblir till VA-huvudmannen samtidigt som underlaget människor som ska försörjas av VA-huvudmannen ökar, eller befintligt underlag får ökade behov för att säkerställa grundläggande tjänster, finns risk att konsekvenser genererar risk som förflyttas ut i organisationen. Om pengar förlorar värde kan värde erbjudas genom andra tjänster såsom mat, husrum, barnpassning, utbildning, säkerhet, etc. Ett

resonemang om ökade samhällstjänster såsom barnpassning för nyckelpersoner i dricksvattenproduktionen finns på s.197. Man kan ha hur mycket materiel i lager som helst, kompetensen vi bygger upp i fredstid är mycket viktigare att värna om vid kris.